

– De jól tudjátok a nótáinkat! – szólott meghatottan az öreg Matyu. – Isten tartson meg benneteket.

– Isten tartson meg benneteket! – felelt a caddik.

– Tudjátok-e, hogy ma púrím van?

A mámoros parasztok nem értették a kérdést. És caddik ismételte:

– Zsidó ünnep. Hámán el akart bennünket pusztítani.

– Akasztófáralaló! – kiáltotta a felhevült Matyu.

– Fel is akasztották! – feleli a gabbe.

Reb Hájem muzsikus bandája megint új nótára zendített, és az egész társaság ismét táncra perdült:

Hajnalig tartott a mulatság. Mikor pirkadni kezdett, a caddik a kocsis után kiáltott, és a társaság elindult hazafelé. A parasztok önfeledten kísérték a falu végéig. A friss hajnali szél megcsapta arcukat, és kiszívta belőle a mámort. A parasztok vissz-

szafordultak lesütött szemekkel. A caddik pedig odaszólt híveinek:

– Későn érkezünk haza, imádkozzuk a „Semá”-t.

Mikor hazaérkeztek, a caddik a köréje gyűlt híveknek vidáman mondotta:

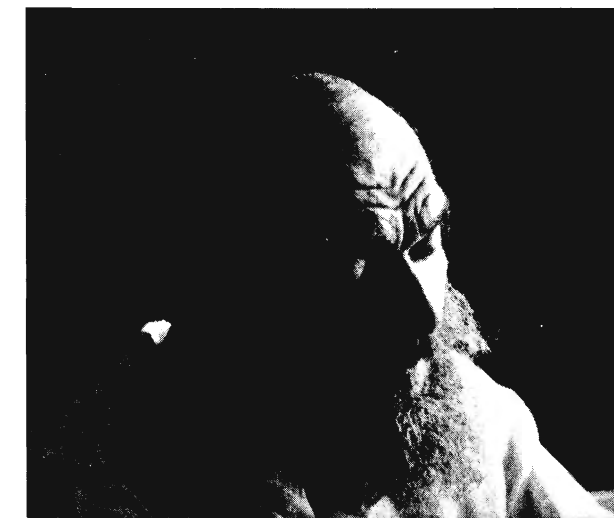
– Sokan csodálkoztok, ugye sokan féltek, hogy vétkeztetek? Hiszen tudjátok, hogy a midrás szerint azért fenyegette akkor őseinket a veszedelem, mert ettek Ahasverus lakomájából, és ittak Ahasverus borából. Én meg azt mondom nektek: amit mi az éjjel tettünk, szebb cselekedet volt, mint akkor Mardochái és Eszter böjtölése, és a mi púrímunk nagyobb volt, mint akkor Mardochái és Eszter púríma...

Mert ti nem tudjátok, mit tettek volna Hámán fiai!...

Martin Buber

HASZID TÖRTÉ- NETEK

Martin Buber (1878–1965) a század elején, 1904 körül kezdett foglalkozni a kelet-európai *haszid* közösségek elbeszélő hagyományaival. A kis történetek vagy anekdoták, amelyek mindig egy-egy *caddik* vagy *rebe* körül forognak, mint írók és mint a zsidó hagyományban otthonos, de német iskolázottságú tudóst egyaránt foglalkoztatták. Németre fordította, olykor németül megírta az olvasott vagy hallott történeteket. Fordításaiból az első gyűjteményt 1906-ban adta ki (*Die Geschichten des Rabbi Nachman / Rabbi Nahman történetei*), ezt követte 1907-ben a *Die Legende des Baalschem* (Baál-Sém legendája). Az első könyvek szabad szövegkezelése után később valamelyest hűségesebben őrizte meg, mint maga írja, a hagyományos szövegkezelést. Két kötetet adott ki ebben a felfogásban: *Der grosse Maggid und seine Nachfolge* (1921) és *Das verborgene Licht* (1924). A haszid elbeszélésekkel ezt követően is foglalkozott, és nemcsak tanulmányokban, mint egyébként kezdettől fogva, hanem fordításokkal is: a fordításokból összeállított gyűjteményeket (*Die chassidischen Bücher / A haszid könyvek*, 1928 stb.) állandóan bővítette, kivált Jeruzsálembé költözése (1938) után. Fordításaiban a forrás helyeket nem adta meg, így a történetek eredeti szövegének felkutatása roppant nehéz, olykor lehetetlen, de a haszid köny-

vek mindegyikében megtartotta a rabbik szerinti csoportosítást, sőt, tartalomjegyzékben vagy jegyzetekben némi életrajzi anyagot is közölt a történetek caddik főszereplőiről. Ily módon Buber haszid fordításai, egy képzelt közösség német zsidó irodalma, egyszersmind jelzik a haszidizmus 18–19. századi szellemi történetének főbb csomópontjait is.

Buber haszid történeteiből, elszórt részletfordítások és szabad feldolgozások mellett egy kisebb válogatás már megjelent magyarul, *ante*, s ez: Pfeiffer Izsák: Martin Buber, *Száz chászid történet* (é. n.).

*

Gedő Simon (1882–1957) tanári munkája mellett számos értékes tanulmányt és fordítást közölt a német és a zsidó irodalom köréből. Az Orsz. Rabbiképző Intézet egykori főiskolai tagozatának tanára után gazdag kéziratok maradtak fenn, többek között levelezése Juhász Gyulával, fordításai Micha J. Bin-Gorion *Die Sagen der Juden* c. midrás-feldolgozásából és Buber haszid történeteiből. Utóbbiak szinte hiánytalanul felölelik Buber két utolsó önálló gyűjteményét, a fent említett *Maggid* és *Licht* c. köteteket, ezeknek háború előtti szövege szerint, tehát a szerző által már Jeruzsálemben beillesztett anyag nélkül. Gedő Simon haszid fordításait az MTA Judaisztikai

Kutatócsoport készíti elő kiadásra; alább mutatóványt közlünk belőlük, a család (és kiváltképpen Bíró Dániel) szíves engedélyével.

Gedő fordításait abban a rendben adjuk, ahogyan a történeteket Martin Buber a még maga gondozta utolsó kiadásokban (*Die Erzählungen der Chassidim*, 1949; *Werke*, 3: *Schriften zum Chassidismus*, 1963, pp. 69–712: *Die Erzählungen der Chassidim*). Ez a rend szervesen hozzátartozik az *elbeszélés*-hez, amelyben nem pusztán a történet fontos, hanem hőse, a caddik éppen úgy.

Az itt közölt elbeszélésekben a következő caddikok szerepelnek:

R. Dov Bär (Baer), Mezrics (= Miedzyrzec Podlaski, Lengyelo.)

A „nagy maggid” (vándorló prédikátor, hitszónok); Baál-Sém-

tov (izrael ben Eliezer, a haszidizmus megalapítója, 1700–1760) tanítványa; megh.: 1772

R. Menahem Mendel, Vitebszk (Fehérororoszo., SZU) R. Dov Bär tanítványa; 1730–1788

R. Smelke, Nikolsburg (= Mikulov, Csehszlovákia) R. Dov Bär tanítványa; megh.: 1778

R. Lévi Jichak ben Méir, Berdicsev (Ukrajna, SZU) R. Dov Bär tanítványa 1740–1818

R. Mesullam Zuszja, Hanipoli (= Annopol, Lengyelo.) R. Dov Bär tanítványa; megh.: 1800

R. Elimelech, Lizenszk (= Lazajsk, Lengyelo.) R. Mesullam Zuszja testvére; megh.: 1786

R. Móse ben Cvi Teitelbaum, Ohel / Újhely (= Sátoraljaújhely) A „lublini látnok” (R. Jakob Jichak Ha-Hóze, 1745–1815) tanítványa; 1759–1841

(K. G.)

A MEZRICSI R. DOW BÄR

A befogadás

Rabi Bär ritka éleselméjű tudós volt, ismerte a gemara kacskaringós útjait, és behatolt a kabbala mélységeibe. Miután mindenfelől hallotta Baál-Sém hírért, elhatározta, hogy felkeresi őt. Próbára akarta tenni a nagynevű férfi bölcsességét. Megérkezett a mester házába, és mikor eléje került, igazában szemügyre sem vette őt, hanem az üdvözlés után arra várt, hogy a tanításait hallja. Ezeket akarta boncolgatni és mérlegelni. Baál-Sém azonban elbeszélte neki, hogy egykor napokon át utazott egy rengeteg erdőn keresztül, s amikor már a kenyere elfogyott, és nem volt mit enni adjon kocsisának, szembejött vele egy paraszt és ettől kenyeret vett. Ezzel a történettel bocsátotta el a vendéget. Másnap este a maggid megint elment Baál-Sémhez. Azt hitte, hogy most már végre halani fogja a tannak valamely igéjét. Rabi Izrael azonban csupán elbeszélte neki, hogy egyszer útközben nem volt szénája a lovai számára. Ekkor arra jött egy paraszt, és megabrakoltatta az állatokat. A maggid nem értette, mit jelentsenek ezek a történetek. Most már megbizonyosodott afelől, hogy hiába vár ettől a férfitől bölcsességeket. Szállására visszatérve meghagyta szolgájának, hogy készüljön a hazautazásra. Mihelyt a hold szétkergeti a felhőket, indulni akartak. Éjfél tájban kiderült az ég. Ekkor üzenet érkezett Baál-Sémtől, hogy Rabi Bär ezen az órán jelenjen meg előtte. A maggid haladék nélkül odament. Baál-Sém a szobácskájában fogadta. „Járatos vagy a Kabbalában?” – kérdezte. A maggid igenlően felelt. „Fogd itt ezt a könyvet *Az élet fája*, üsd fel és olvasd.” A maggid olvasta. „Elmélkedj fölötte.” Úgy tett. „Magyarázd.” Magyarázta a bekezdést, mely az angyalok mivoltáról szólt. „Nincs benned tudás” – mondta Baál-Sém, „kelj fel!” Felkelt. Baál-Sém vele szem-

ben állott, és elmondta az illető bekezdést. Ekkor Rabi Bär szemei előtt tűzbe borult a szoba, és halottá az angyalok suhanását a tűzön keresztül, majd ájulásba zuhant. Mikor eszméletre tért, olyan volt a szobácska, mint belépésekor. Baál-Sém vele szemben állott és így szólt: „Magyarázatod helyes. De tudományod mit sem ér, mert nincsen benne lélek.”

Rabi Bär visszament szállására, hazaküldte szolgáját és ott maradt Mezricsben, Baál-Sém városában.

(Dow Bär von Mesritsch: „Die Aufnahme”)

A rabbi és az angyal

Rabbi Smelkét, a nikolsburgi tanítómestert és fivérét, Rabbi Pinhászt, a Majna menti Frankfurt tanítómesterét súlyos csalódás érte, mikor egy pénteki napon először mentek a nagy maggid házába. Körülményes és ünnepélyes fogadtatásra számítottak; de ő kurta üdvözlés után elbocsátotta őket, egy magasabb vendég, a szombatnap fogadására tett előkészületei közepette. Azt remélték, hogy a három szombati lakománál hallanak majd tudós és elmés előadásokat. A maggid mindenkinél mondott néhány épületes szót, de anélkül, hogy elméjét különösebben megerőltette volna, a harmadiknál pedig nem úgy beszélt, mint a tanító szokott tudásra szomjas tanítványaihoz, hanem amint egy jó apa beszél, mikor fiai a szokottnál ünnepélyesebben gyülekeznek körötte az asztalnál. Ennélfogva már másnap este elbúcsúztak Rabbi Bärtől, és elmentek a tanházba, hogy tanítványaitól is búcsút vegyenek. A tanházban találták egyik tanítványát, akit még nem ismertek: Rabbi Zuszját. Ez a belépőket hosszasan szemügyre vette, előbb az egyiket, aztán a másikat, végül a földre pillantott, s üdvözlés és átmenet nélkül így szólt: Maleáki mondja: Mert a papnak ajkai megőrzik a tudást, és tant kívánnak a szájából, mert követe ő az Örökkévalónak, a seregek urának! (Mal. 2,7)

Ezt a mi bölcseink így magyarázzák: Ha a rabbi egy angyalhoz hasonlít, a tant kívánni kell az ő szájából! Hogyan értsük ezt? Látott-e már valaki közülünk angyalt, hogy a rabbit vele összehasonlíthatná? Azonban éppen így kell ezt érteni: Miképpen soha nem láttál angyalt; és mégis, ha előtted állna, nem kérdenéd őt és nem vizsgálnád és követelnél tőle bizonyosságot, hanem hinnéd és tudnád, hogy angyal, így vagyunk az igazi caddikkal. Akinél ezt tapasztalod, annak szájából kívánd a tant.”

Mikor Rabbi Zuszja befejezte szavait, a fivérek máris szív szerint a tanítványok köréhez csatlakoztak.

(Dow Bär von Mesritsch:
„Der Rabbi und der Engel”)

A tant hirdetni és a tanban élni

Rabbi Leib, Sára fia, a titkos caddik, aki a vizek folyásának irányában vándorolt a föld kerekén, hogy megváltsa élőknak és elköltözötteknek lelkét, mondta: „A maggidhoz utaztam, nem azért, hogy a tant hallgassam az ő szájából, csupán látni akartam, miképpen veti le és miképpen fűzi be a cipőjét.”

(Dow Bär von Mesritsch:
„Lehre sagen und Lehre sein”)

A kemencefűtők beszélgetése

A nagy maggid csakis kiválasztott férfiakat fogadott tanítványokul; ezekről azt mondta, hogy nemes viaszgyertyák, melyek tiszta lánggal égnek, mihelyt meggyújtják őket. Számos tudóst azzal a végzéssel bocsátott el, hogy az ő útján nem jutnak célhoz. Néhány ifjú ellenben, akik még nem voltak méltók a tanítványságra, a közelében maradt, hogy őt és a tanítványokat kiszolgálják. Kemencefűtőnek nevezték őket, mert ez a tevékenység is választott szolgálatukhoz tartozott.

Az egyik tanítvány, Sneur Zalmon, a későbbi muszkaföldi tanítómester, egy éjjelen elalvás előtt hallotta, amint a szomszéd szobában hárman ezen ifjak közül a kályha körül foglalatосkodnak. Közben Izsák feláldozásáról beszélgettek. Egyik így szólt: „Micsoda nagy hűhót csapnak Ábráhámmal? Ki ne tenné meg, amit ő tett, ha Isten maga parancsolna neki? Gondoljatok azokra, akik ilyen parancs nélkül életüket áldozták az Örökkévaló nevének megszenteléséért. Mit gondoltok erről?” A másik így szólt: „Én úgy vélem, hogy Izrael fiainál már nem is rendkívüli érdem a legdrágábbnak feláldozása, éppen mert a szent atyák örökségét hordják magukban. Ábrám ellenben egy bálványimádónak volt a fia.” A három kemencefűtő közül az első így válaszolt: „Mit jelentett ez

abban a pillanatban, mikor Isten maga szólította meg őt?” A másik erre megjegyezte: „Nem szabad elfeledned, hogy ő kora reggel felkelt, rögtön készülődött az útra anélkül, hogy otthon a gyermekével csak egy órát is késlekedett volna.” Az első ezt az érvet sem fogadta el. „Ha Isten most megszólítana engem – mondá –, én nem várnék reggelig, hanem még éjjel a sötétben elindulnék, hogy parancsát teljesítsem.” Ekkor megszólalt a harmadik ifjú, ki eddig hallgatott: „Így szól az Írás: Mert most tudom, és ezután: Nem tagadtad meg tőlem a fiadat, a te egyetlenedet. Azt hihetné az ember, hogy ez a szó: tőlem, felesleges. De éppen ebből a szóból tudunk meg valamit: hogy Ábrám, mikor az angyal megragadja a kezét, nem azon érzett örömet, hogy Izsák életben marad, hanem még mindig, és még ebben a pillanatban is, és még inkább, mint annak előtte, csak annak örült, hogy Istennek akarata beteljesedett általa. Ezért mondja az Írás: Mert tudom – most, mikor az angyal Ábrám kezét már megragadta volt.” A három kályhafűtő közül az első már nem adott választ erre, és a másik kettő is elhallgatott. Rabbi Sneur Zalman már csak a fahasábok percegését és ropogását hallotta.

(Dow Bär von Mestrisch:
„Das Gespräch der Ofenheizer”)

A VITEBSZKI R. MENAHEM MENDEL

Az elhivatás

Néhány muszkaföldi haszid eljött a nagy maggidhoz, és azt panaszolták, hogy a nagy távolság miatt nem jöhetnek annyiszor Mezricsbe, ahány-szor ennek szükségét érzik, és a hosszú időközökben tanító és vezető híjával vannak. A maggid átadta nekik az övét meg a botját és így szólt: „Vigyétek el ezt Vitebszk városába egy Mendel nevű embernek.” Vitebszkbe érve minden utcában tudakozódtak Rabbi Mendel után, de mindenütt azt a felvilágosítást nyerték, hogy ilyen nevűt helyben nem ismernek. Egy asszony, aki látta, miképpen tudakozódnak körös-körül, megkérdezte tőlük, hogy kit keresnek. „Rabbi Mendelt” – felelék ők. „Ilyen nevű rabbink – felelte az asszony –, itt nincsen, de Mendel akad akár kellenél is több; tulajdon vőmet is Mendelnek hívják.” Ekkor megértették a haszidok, hogy ezt az embert kell keresniök. Követték az asszonyt a házába, és átadták az övet meg a botot a vőnek. Ez az övet magára vette, és a bot fogantyúját kezébe fogta. Az emberek reánéztek és nem ismertek már reá. Aki előttük állott, másvalaki volt, az Örökkévaló hatalmába öltözött ember, és Isten félelme emelte fel szívüket.

(Menachem Mendel von Witebsk:
„Die Berufung”)

A hamurakásban

Mielőtt Izrael földjére utazott, Rabbi Menahem Mendel meglátogatta Baál-Sémnek a nagy tanítványát, az öreg Rabbi Jákob Jozséfet Polnojban. Hármasszorosra érkezett a szálláshoz, és már ezzel bosszúságot keltett a polnoji haszidok körében, akik mesterüknél mindenkor szigorú életmódot

tapasztaltak. Mikor pedig még kalap és öv nélkül, szájában hosszú pipával, a szállásról átment a haszid házához, mindnyájan el voltak készülve arra, hogy Rabbi Jákob Jozsef, akit bámulatos módon hirtelen haragú embernek ismertek, a széles-lompos magaviseletű vendéget ki fogja utasítani. Ám az öreg a ház küszöbén nagy szeretettel fogadta őt, és néhány óra hosszat elbeszélgetett vele. Mikor Rabbi Mendel eltávozott volt, kérdezték tanítványai a polnojit: „Mifajta ember ez, hogy pusztá sipkában, ezüstcsatos cipőben és szájában hosszú pipával merészkedett házába lépni?”

A caddik így szólt: „Egy király, mikor elindult a háborúba, biztos rejtekhelyre dugta el kincsét. Legbecsesebb gyöngyét azonban, melyhez legjobban ragaszkodott, egy hamurakásban ásta el, mert tudta, hogy ottan nem fogják keresni. Ilyetén módon Rabbi Mendel az ő nagy alázatosságát, hogy a gonoszság hatalma rajta ki ne fogjon, a kevélység hamurakásában rejti el.

(Menachem Mendel von Witebsk:
„Im Aschenhaufen”)

A NIKOLSBURGI R. SMELKE

Az alvás

Rabbi Smelke, hogy tanulása túl hosszú megszakítást ne szenvedjen, mindenkoron csakis ültében szokott aludni, fejét karjára hajtva, ujjai között égő gyertyával, hogy az felébressze, mihelyt a láng a kezét éri. Midőn Rabbi Elimelech őt meglátogatta, és jámborságának még lebilincselte hatalmát felismerte, gondosan fekvőhelyet készített számára, és nagy nehezen rávette, hogy egy kis időre ottan kinyújtózzék. Azután becsukta és lefüggönyözte az ablakokat. Mikor Rabbi Smelke felébredt, már fényesen sütött a nap. Ezt mindjárt észrevette, de nem bánta, hogy aludt, mert valami eddig ismeretlen verőfényes világosságot érzett magában. Elment az imaházba, és a község számára előimádkozott, szokása szerint. A községnek azonban úgy tetszett, mintha eddig még sohasem hallotta volna a hangját, annyira elbűvölt és felszabadított mindenkit az ő jámborságának hatalma. Mikor a nádas tengeren való átkelés énekét adta elő, mindenkinek fel kellett tűrnie a kaftánja szegélyét, hogy a jobbról-balról tornyosuló hullámok be ne nedvesítsék.

Később így szólt Smelke Elimelechhez: „Csak most jöttem rá, hogy alvással is lehet Istent szolgálni.”

(Schmelke von Nikolsburg:
„Der Schlaf”)

A hét tudomány

Mikor Rabbi Smelke elfoglalta nikolsburgi állását, az egymás után következő hét szombatnapon szónoklata tárgyául a hét világi tudomány közül egyet-egyet választott. A községnek ezen idegenszerű tárgy feletti csodálkozása hétről hétre egyre nőtt, de senki sem mert e részben kérdést intézni a caddikhoz. A nyolcadik szombaton a rabbi így kezdte beszédét: Soká nem tudtam megérteni Kóhelet szavát: „Jobb hallgatni a bölcsnek dorgálását, minthogy valaki hallgatja a balgák énekét” (7,5). Miért nem hangzik így a vers: „mint a balgák énekét.” Azonban ez az értelme: Épületes dolog hallgatni a bölcs intésére, mert ő hallotta és felfogta a balga énekét, azaz a hét világi tudományt, amelyek az isteni tannal szemben nem egyebek balga énekeknék, mert másvalakinek mondhatják az oktondi világi bölcsnek: A mi tudományainkat lenézheted te, aki meg nem ízlelted az ő édességüket! Ha ismernéd őket, nem keresnél többé soha egyebet. De ha valaki a hét tudományban bűvarkodott és azokat mindenestül átkutatta, hogy a Tóra bölcsességét válassza végül magának – ha ez hangoztatja a „hiúságok hiúságá”-t, senki őt meg nem hazudtolhatja.” (Schmelke von Nikolsburg:
„Die sieben Wissenschaften”)

R. LÉVI JCHAK BEN MEIR SÍRKŐVE

A BERDICSEVI R. LÉVI JICHAK

A kíséző

Rabbi Lévi Jichakot már ifjú korában bámulatos tehetségei miatt, mint szokás, vejéül fogadta egy gazdag ember. Az esküvő utáni első esztendőben tekintélyes ipja kedvéért az imaházban a Tóra örömnepén az a megtiszteltetés érte, hogy el kellett mondania a község előtt az imát, mely e szavakkal kezdődik: „Előtted nyilvánvaló a kinyilatkoztatás szerint.” A pulpitus elé lépett, és egy ideig ott állott mozdulatlanul. A pulpituson feküdt imaköpenye. Kinyújtotta kezét utána, felemelte, hogy magára borítsa, de azután ismét visszatette, és mozdulatlanul állott, mint előbb. Az előjárók rendelkezése a templomszolga odasúgta neki, hogy ne nyugtalanítsa a gyülekezetet, hanem kezdje meg előadását. „Igenis” – mondotta ő, és kezébe vette az imaköpenyt, és szinte már magára borítá, akkor megint visszatette a pulpitusra. Az após elszégyellte magát a község előtt, annál is inkább, mert sokszor büszkélkedett volt a jeles ifjúval, akit megnyert háza számára. Haragosan megparancsolta, mondják meg neki, fogjon rögtön az imába vagy távozzék a pulpitustól. De mielőtt a küldönc odajutott Lévi Jichakhoz, felharsant ennek a hangja: „Ha írástudó vagy és ha haszid vagy, úgy mondd te az imát” – és egyidejűleg visszament a helyére. Az após nem szólt egy szót sem. De mikor már otthon voltak, és Lévi Jichak, amint e napon illik, az

ünnepi asztalnál nagy vidáman vele szemben ült, nem tudta magát tovább türtöztetni és így kiáltott: „Miért hoztad reám a szegényt?” Feleletül elbeszélte a rabbi: „Mikor először a kezemet kinyújtottam, hogy fejemre borítsam az imaköpenyt, mellem szegődött a gonosz ösztön, és fülembé súgta: Veled együtt akarom mondani: Előtted nyilvánvaló a kinyilatkoztatás szerint. Kérdezem: Ki vagy te, hogy erre méltó volnál? Erre ő: Ki vagy te, hogy erre méltó volnál? Én írástudó vagyok – mondom én. Én is írástudó vagyok – felelé ő. Megvetően le akarom őt rázni magamról: Hát hol tanultál? Hát hol tanultál, veti ő vissza. Megmondom neki. Hiszen ott én veled voltam – suttozga nevetve felém –, hiszen ott én veled tanultam. Elgondolkodom. De én haszid vagyok – vetem ellene biztos fölennyel. Erre ő törhetetlenül: Én is haszid vagyok. Mondom én: Hát te kinél jártál? Erre ő megint visszhangozza: Hát te kinél jártál? A mezcricsi szent maggidnál – felelem én. Erre még gúnyosabban reám nevet. Hiszen ott én is veled voltam, és veled egyben nyertem el a haszidságot. És ezért akarom veled együtt mondani: Előtted nyilvánvaló a kinyilatkoztatás szerint! Nem bírtam tovább. Faképnél hagytam. Mit is tehettem egyebet?”

(Levi Jizchak von Berditschew:
„Der Begleiter”)

A tudatlan ember széderje

Rabi Lévi Jichak az első peszah éjszaka széderjét minden igyekvéssel tartotta meg, úgyhogy minden szólam és minden szokás a caddik asztalánál felcsillan a maga titokzatos értelmében. Az ünnepség után, a reggeli szürkületben Rabi Lévi Jichak a szobájában ült. Jókedvű és büszke volt, hogy ilyen jól sikerült az éjszakánál a szolgálata. Ekkor egy hang szólt hozzá: Mire vagy ilyen büszke? Hajimnak, a vízhordónak a széderje inkább kedvemre van, mint a tied. A rabbi előhívta a házbelieket és tanítványait, és tudakozódott az ember után, akinek nevééről említés történt előtte. Senki sem ismerte ezt az embert. A caddik meghagyására néhány tanítvány elindult, hogy megkeresse. Sokáig kellett mindenféle futkosniuk, mígnem a város végén, ahol a szegények laknak, megmutatták nekik Hajimnak, a vízhordónak házáat. A tanítványok kopogtattak az ajtón. Egy asszony jött ki és kérdezte, mi járatban vannak. Mikor ezt megtudta, elcsodálkozott és így szólt: „Való igaz, hogy Hajim a vízhordó az én uram. De nem mehet veletek, mert tegnap leitta magát és most aluszik, és ha fel is ébresztitek őt, aligha tud a lábára állni.” A tanítványok csak felelték: „A rabbi parancsolta!” Odamentek Hajimhoz és felrázták álmából. Hajim hunyorgó szemmel pillantott rájuk, nem értette, mit akarnak tőle, és újból le akart feküdni. A tanítványok felemelték őt fekvőhelyéről. Közrefogták, és szinte a vállaikon vitték a caddikhoz. Ez a maga közelében adott helyett Hajimnak, aki némán és zavartan ült ottan. A caddik hozzáhajolt és így szólt: „Rabbi Hajim, drágám, micsoda rejtelden járt az eszed, miközben összegyűjtötted a kovászosat?” A vízhordó ember kifejezéstelen szemmel meredt a caddikra és fellelé: „Minden zugot felkutattam, és összegyűjtém a kovászosat.” Csodálkozva kérdezte tovább a caddik: „És micsoda megszentelésen járt az eszed, mikor a kovászosat el-

égetted?” A vízhordó ember töprengett, elkomorodott és vontatva mondá: „Uram, elfedkeztem arról, hogy elégessem. Most jut eszembe, hogy még ott hever a kovászos a gerendán.” Mikor rabbi Lévi Jichak ezt hallá, egyáltalán nem tudta, mire vélje a dolgot, azonban tovább tudakozódott: „Még csak azt mondd meg, Rabbi Hajim: Miképpen tartottad a szédert?” Ekkor úgy látszott, mintha amannak szemében és tagjaiban valami felébredne, és alázatos hangon így szólt: „Rabbi, én megmondom neked az igazat. Lásd, már régóta tudom, hogy az ünnep nyolc napján tilos a pálinkaivás, azért tegnap reggel annyit ittam, hogy elegendő legyen nyolc napra. És akkor elnyomott a fáradtság és elaludtam. Azután felkeltett a feleségem, már beesteledett, és így szólt hozzám az asszony: Miért nem tartod a szédert, amint minden zsidó ember megtartja? Erre mondtam én: Mit nem kívánsz tőlem? Hiszen én tudatlan ember vagyok, az apám is tudatlan ember volt, és én nem tudom, mit tegyek és mit ne tegyek. De lásd, ennyit tudok: a mi apáink és anyáink rabságban voltak a cigányoknál, és van nekünk Istenünk, aki kivezette a szolgaságból őseinket. És lásd, most megint rabságban vagyunk, és én tudom ezt is, mondom neked, Isten minket is ki fog vezetni a szolgaságból. És akkor szemem előtt ott állott az asztal, és a terítő úgy sugárzott, mint a nap, tálakkal telerakva, azokon pászka, sok tojás, mindenféle étel, vörösboros palackok, és akkor ettem pászkat és tojást, ittam a borból, feleségemet is jóllakattam, megittattam. És akkor elfogott az öröm, Isten felé emeltem a serleget és szóltam: Lásd, Uram ezt a serleget a Te nevedben ürítem! És te nyújts felénk karodat és szabadíts meg minket! Így üldögtünk, és ittunk és örvendeztünk Isten színe előtt. Aztán elfogott a fáradtság, ledültem és elaludtam.”

(Levi Jizchak von Berditschew:
„Der Seder des Unwissenden”)

A HANIPOLI R. MESULLAM ZUSZJA

Példázat a favágóról

Zuszja fiatal korában a nagy maggidnak, a mezsicsi Rabbi Bärnek községéhez csatlakozott, de nem ült a többi tanítvány körében, hanem az erdőségben vándorolt, annak rejtekeiben heverészett, és hálaénekeit Istenhez küldé, míglén az emberek reá alkalmazták Salamon példabeszédeinek a szavát: „Az ő szerelmében mámorosodjál mindig” (5,19). Azonban öccse, a kiskorú Flimelech még nem volt ismert a község előtt. Szorgalmasan búvárokodott a könyvekben. Elcsodálkozott Zuszján és egyszer megkérdezte őt: „Bátyám, milyen különös a te viselkedésed, a tanházban is mindenki mondja, hogy különös!” Erre mosolyogva felelte Zuszja: „Öcsém, elmondok neked egy történetet.” Íme a történet:

Egy szegény favágónak az volt a szíve vágya, hogy királya arcát lássa. Ezért elindult falujából, és nap mint nap addig ment, míg elérkezett a székvárosba. Több eredménytelen kísérlet után elérte, hogy kályhafűtő lett a királyi palotában. Itten minden szorgalmát és képességét mesterségére fordította; maga hordta a gyantától illatos fát az erdőről, egyenletes hasábokra aprította, és kellően kiválasztott órákban ügyes hozzáértéssel rakta meg a kandallókat. A királynak jólesett az eleven, kellemes meleg, amelyet annak előtte nem érzett, és tudakozódott felőle. Amikor értesítették a kályhafűtőről és annak munkájáról, azt izente neki, hogy hajlandó egy kívánságát teljesíteni. A szegény embernek az volt a kérése, hogy néha láthassa a király arcát. Erre engedélyt kapott; a fáskamrához vezető

folyosón egy kis ablaknyílást vágtak, amelyen át a király lakótermébe lehetett pillantani; itten szabad volt a kályhafűtőnek megállnia és kedvére szemlélődni.

Történt egyszer, hogy atyja asztalánál a királyfi olyasmit mondott, ami bosszúságra adott okot, s ezért egy esztendő tartamára száműzték a király lakosztályából. Egy ideig keserves magánosságban élt, majd búskomoran bolyongott a kastély folyosóin. Odavetődött a kályhafűtő kis ablakához; itt szívét még jobban elfogta a vágy, mint annak előtte, hogy atyját viszontláthassa, és megkérte az embert, engedje átpillantani. Ilyképpen beszélgetésbe eredtek.

„Öcsém – szólt Zuszja Elimelechhez, mikor idáig jutott az elbeszélésében –, a kályhafűtő ezt mondta a királyfinak, mikor vele szót váltott: Te otthonos vagy a király lakosztályában és az ő asztalánál étkezel, egyébre nincs gondod, mint arra, hogy okosan vigyázz a nyelvedre. Én azonban híjával vagyok az okosságnak és a tannak, ezért szolgálatomat kell végeznem, hogy szabad legyen látnom a Úr arcát!”

(Meschullam Sussja von Hanipol:
„Das Gleichnis vom Holzhacker”)

Csupán a jót

Az ifjú Zuszja egyszer tanítójának, a nagy Rabbi Bärnek házában tartózkodott, mikor egy ember jött a rabbihoz, és azzal a kéréssel hozakodott elő, lássa el tanáccsal és segítse egy vállalkozásában. Minthogy pedig Zuszja látta, hogy ez az ember telidesteli volt bűnökkel, és nem ébredt benne a megtérésnek egyetlen gondolata sem, felháborodott miatta és ráförmedt: „Hogyan merészelsz egy ilyen ember, mint te, aki ezt meg ezt a gazságot cselekedted, szemérmetlen módon és a megtérés vágya nélkül egy szent ember színe elé járulni!” Az ember szótlanul elkotródott, Zuszja pedig megbánta, amit mondott, és nem tudta, mitévő legyen. Ekkor megáldotta őt a tanítója, hogy ezután csupán a jót lássa az emberekben, még akkor is, ha valaki az ő szeme láttára vétkezett.

Minthogy pedig a látásnak ettől az adományától, amely Zuszjának részéül jutott, őt emberi szó többé meg nem foszthatta, úgy esett, hogy ettől az órától fogva minden emberi gaztettet, amelyet tapasztalt, olybá vett, mintha azt maga követte volna el, és önmagát okolta érte.

Valahányszor a rizini rabbi ezt Zuszja felől elbeszélte, hozzátette: „És ha mi valamennyien így volnánk alkottatva, a gonoszság immár megsemmisült, a halál eltűnt és a tökéletesség elérkezett volna”.

(Meschullam Sussja von Hanipol:
„Nur das Gute”)

Vándorúton

Zuszja és Elimelech három esztendőn át vándorúton voltak, hogy ugyanaz legyen a sorsuk, mint

a honját nem lelő isteni dicsőségé, és visszatérítsék hozzá az eltévelyedett embereket. Egyszer megháltak egy fogadóban, ahol lakodalmat ünnepeltek. A vigadó vendégek durva emberek voltak, és azonfelül jócskán felöntöttek a garatra. Éppen valami új tréfán törték a fejüket, és a szegény vándorok kapóra jöttek nekik. Alighogy lefeküdtek azok ketten egy kuckóban, a falnál Rabbi Elimelech és mellette Rabbi Zuszja, máris odajöttek a fickók, megragadták a közelebb fekvő Zuszját, elverték és megkínozták; végül visszalökték a helyére, s ők maguk táncolni kezdtek. Bántotta Elimelech, hogy bántatlanul fekszik a maga zsákján és iszákján, és a verés miatt irigyelte bátyját. Ezért így szólt hozzá: „Kedves bátyám, hadd fekjüdjek a te helyeden, fekjüdj te a sarokba” – és helyet cseréltek. Mikor a legények abbahagyták a táncot, folytatni akarták előbbi tréfájukat, és már megragadták Rabbi Elimelech, mikor egyik közülük kiáltá: „Ez nincsen rendjén, hadd tiszteljük meg a másikat is.” Így hát kivonszolták a sarokból Zuszját, újból elverték rajta a port, miközben kiáltoztak: „Te is kapsz lakodalmi emléket!”

Ennek utána Zuszja nevetve mondta Elimelechnek: „Látod-e, kedves öcsém, akinek verést kell kapnia, megkapja, akárhová rejtőzik is.”

(Meschullam Sussja von Hanipol:
„Auf der Wanderschaft”)

Kinek az adomány jut

Egy ember Zuszja városában látta, hogy a rabbi mily szegény, és mindennap az imaházban egy húszast dugott az imaszíjas zacskóba, hogy legyen neki a betevő falatra maga és övéi számára. Azóta egyre gyarapodott ennek az embernek a gazdagsága. Mennél többje volt, annál többet juttatott Zuszjának, és mennél többet juttatott Zuszjának, annál többje volt neki.

Egyszer aztán eszébe jutott, hogy Zuszja a nagy maggidnak a tanítványa, és belegondolt: ha már a növendéknek juttatott adomány oly sokszoros jutalommal jár, micsoda gazdagság jutna osztályrészeül, ha magának a mesternek adna ajándékot. Így hát elutazott Mezricsbe, és hosszas kérésre kieszközölte Rabbi Bärnél, hogy elfogadjon tőle egy jókora adományt. E pillanattól fogva mindinkább csökkenett jóléte, míglen az áldott időnek minden nyeresége odaveszett. Bánatában felkereste Rabbi Zuszját, elmondta neki a baját, és kérdezte, miképpen lehetséges ez: hiszen önmaga mondta, hogy a mester hasonlíthatatlanul nagyobb nála.

Zuszja ezt felelte: „Lásd, amíg adtál és nem nézted, kinek adsz, hanem Zuszja éppúgy megfelelt neked, mint bárki más, addig Isten is adott neked és nem nézte, kinek adja. De mikor nemes és kiválasztott embereket kerestél, akiknek az adományt juttasd, Isten azonképpen cselekedett.”

(Meschullam Sussja von Hanipol:
„Der Empfänger”)

A LIZSANSZKI R. ELIMELECH

A feleletek

Rabbi Elimelech mondta egyszer: Bizonyos vagyok afelől, hogy részem lesz a túlvilági életben. Ha majd a felső ítélőszék előtt állok és kérdeznak: „Kellőképpen tanulmányoztad a Tant?” – ezt felelem: Bizony nem. Tovább kérdeznak: „Kellőképpen imádkoztál?” – én ugyanúgy felelem: Bizony nem. És harmadszor kérdeznak: „Kellőképpen jótékonykodtál?” és én erre a kérdésre sem tudok másképpen felelni. Erre kimondják az ítéletet: „Igazat mondasz. És igazmondásodért megérdemled, hogy részed legyen a túlvilági életben.”

(Elimelech von Lisensk: „Die Antworten”)

A vezeklő

A lelovi Rabbi Dávid hat éven keresztül és azután újabb hat éven át véghezvitte a nagy önsanyargatást: a szombattól szombatig való böjtöt és a kemény önkínzás minden nemét. S amikor letelt a második hat esztendő is, úgy érezte, nem érte el a tökélyt, és nem tudta, mit tegyen, hogy elérje azt, aminek híjával volt. Hallotta hírét Rabbi Elimelechnek, a lelkek orvosának, hát elutazott hozzá, hogy segítségét kérje. Egy szombat estén sokadmagával lépett a caddik elé. Ez mindenkinek kezét nyújtott, csupán tőle fordult el és rá sem nézett. Elképedve távozott a lelovi rabbi, de azután az a gondolat ötlött agyába, hogy a mester bizonyára összetévesztette őt valakivel. Ezért az esti imádság után megint közeledett a caddikhoz, feléje nyújtotta kezét, de úgy járt, mint annak előtte. Egész éjszaka sírt, reggel nem mert már elmenni a caddik imaházba, és elhatározta, hogy szombat kimenetelekora hazautazik. De mikor elkövetkezett a harma-

dik szentlakoma ideje, amikor rabbi Elimelech a tant meggyarázni szokta, Rabbi Dávid nem tudta magát türtőztetni, és az ablakhoz sompolygott. Így hallotta a mester szavait: „Néha emberek jönnek el hozzám, akik böjttel és kíngyötrelemmel vesződtek, és némelyik véghezviszi a nagy önsanyargatást, és ezt azután megismételi, tizenkét teljes éven keresztül; és mindezek után méltónak vélik magukat ezek az emberek a szent szellemhez, és eljönnek hozzám, hogy azt rájuk bocsássam; azt a kis hiányt, amelyben szenvednek, töltsen be én. Igazában pedig minden iparkodásuk és vesződségük a tenger egyetlen cseppjénél kevesebbet ér; sőt minden szolgálatuk nem Istenhez száll, hanem elbizakodottságuk bálványához. Ezek az emberek térjenek el teljesen eddigi munkájuktól, térjenek meg Istenhez, és igaz szívvel kezdjenek új szolgálatot.” Mikor Rabbi Dávid e szavakat hallotta, a szellem oly erővel szállotta meg, hogy szinte eszméletét veszíté. Reszketve és zokogva állott az ablak mögött. Havdala után visszafojtott lélekzettel ment a ház ajtajához, igen félősen és nagy vigyázatosan felnyitá, és megállott a küszöbön. Ekkor felemelkedett székéről Rabbi Elimelech, odasietett a mozdulatlanul álló Rabbi Dávidhoz, és így kiáltott: „Áldás a belépőre!” Azután az asztalhoz vonta, és maga mellé ültette. Ekkor Eleázár, a caddik fia nem tudta tovább magába fojtani csodálkozását, és így szól: „Apám, hiszen te ezt az embert két ízben elutasítottad, mert ellenedre volt az arca!” „Nem igaz – felelte Rabbi Elimelech –, az másvalaki volt, ez az ember itten a mi kedves Rabbi Dávidunk!”

(Elimelech von Lisensk: „Der Büsser”)

AZ ÚJHELYI R. MÓSE TEITELBAUM

Az ellenfél

Rabbi Móse Teitelbaum ifjú korától fogva ellensége volt a haszid tanoknak, mert kellenen és fék nélküli eretnekségnek tartotta őket. Egyszer

vendégségben volt barátjánál, Rabbi Jozsef Asernél, aki szintén szemben állott az újítókkal. Abban az időben jelent meg nyomtatásban a haszid tanítás előfutárjának, a nagytisztelutú Lurja mesternek imakönyve. Mikor ezt az imakönyvet a két rabbi elé hozták, Rabbi Móse kikapta a küldönc kezéből a hatalmas kötetet, és a földhöz csapta. Rabbi Jozsef Aser azonban felemelte, és így szól: „Mégis csak imakönyv ez, nem szabad megbecsteleníteni.”

Mikor ezt az esetet elbeszélték a lublini rabbinak, ő ezt mondta: „Rabbi Móse egyszer majd haszid lesz, de Rabbi Jozsef Aser ellenlábás marad. Mert akiben az ellenségeskedés hatalmas tüze ég, felrobbanhat Istenhez, de akiben hideg ellenszenv honol, az előtt el van zárva az út.” Így is történt.

(Mosche Teitelbaum:
„Der Widersacher”)

R. MÓSE BEN
TEITELBAUM

Gyász és öröm

Mikor Rabbi Móse a lubbini rabbi tanítványa lett, egy ideig megfigyelte a haszidok életmódját, s ez nagyon tetszett neki. De egyszer a szívében egy kérdés támadt. Láta, miként örvendeznek a haszidok mindenkor, örömmel végzik minden munkájukat, örömben járnak-kelnek és pihennek, nagy örömmel imádkoznak, és ekkor eszébe jutott a törvénykönyv utasítása: „Minden istenfélő embertől elvárható, hogy a szentély pusztulása miatt gyászt és bánatot hordjon szívében.” Ezért Rabbi Mósét a lublinihoz való utaztakor kétség fogta el; de legyőzte magában ezt a kétséget, és fohászkozott Istenhez: „Uram, ismeretesek előtted az én gondolataim, hogy azon törekszem, vajha szemeim ne merészelnének helytelenséget észrevenni azon, ami helyes. Azért légy velem és segíts, hogy mesterem, mikor elmegyek hozzá, kétségemet csillapítsa. Mert hiszen a mi bölcseink mondják: Aki eljön, hogy tisztálkodjék, annak ők pártját fogják. (Sabbat, 104 a) Ók, így hangzik a szó, nem pedig ő; az emberekről szólnak a mi bölcseink.” Így fohászkozott Rabbi Móse, és társalgott Istennel, míg nem

megérkezett Lublinba. Mikor átlépte Rabbi Jakob Jichak küszöbét, a rabbi így szólt hozzá: „Miért oly gondterhes máma a te arcod? A tan előírása szerint minden istenfélő embertől elvárható ugyan, hogy a szentély pusztulása miatt gyászt és bánatot hordjon a szívében. De hidd el, mi is sírás és jajgatás közepette mondjuk el az éjféli siralmat Jeruzsálemért, és mégis mindent örömben cselekszünk. Ismered-e a száműzetésbe vetett király történetét? Sokáig kellett bolyongania a királynak, míg egy barátjánál menedéket talált. A hűséges barát valahányszor arra gondolt, hogy a királyt száműzték birodalmából, mindig sírni kezdett. De ugyanakkor örült a szíve, hogy a király nála lakik. Kedvesem, a száműzött isteni dicsőség nálunk lakik. A titokról nem kellene beszélnem, mert úgy szól a parancs, hogy istennek dolgát hallgatásba rejtjük, ámde a mi bölcseink mondták: »Aki eljön, hogy tisztálkodjék, annak ők pártját fogják.« Ók, így hangzik a szó, nem pedig: ő, az emberekről szólnak a mi bölcseink.”

(Mosche Teitelbaum: „Trauer und Freude”)

(Gedő Simon fordításai)

A KÁLLÓI JICHÁK ÁJZIK

Sechina

Rabbi Lób, Sára fia, a vándorló caddik soha nem vesztegelt egy helyen sokáig, örökösen úton volt, a halott, megváltásra áhító lelkeket kutatta, meg az élőket, akik felfedeztetésre és felmagasztosulásra vártak.

Egyszer, amikor az orosz északon tartózkodott, híret vette – mesélik – egy szent léleknek, aki délen, Magyarországon egy fiúcska testében rejtőzik.

Tüstént felkerekedett, elindult csodálatos gyorsútjainak egyikére. Megérkezett a jelzett városkába, s miután a zsinagógában imádkozott, kiment a falu határában sötétlő erdőbe, ott addig haladt, míg nem egy tisztásra ért, ahol az erdőt átszelő patak partján egy nyolc év körüli fiúcskára bukkant, aki megfontoltan haladt a part mentén, figyelmesen nézve és fülelve egy libafalkára, amely láthatóan az ő intéseinek és füttyének engedelmeskedett. Észrevétlenül követte, és hamarosan meghallotta, hogy a fiúcska egy halk nótát dúdolgat, a szöveg kevés szavát mindegyre meg-megismételve. Szólt pedig a dal ekképpen: „Sechina, Sechina, be messze vagy! Gálut, Gálut, be nagy is vagy! Ha egyszer végedre érünk, egyesülhet a mi népünk.” Ekkor rabbi Lób a fiúcskához lépett, s megkérdezte, honnan szedte ezt a dalt. „Errefelé minden pásztor ezt éneklí – felelte a fiúcska –, éppen csak hogy ők Sechina helyett kedvesemet, Gálut helyett pedig erdőt mondanak, de hát ez ostobaság. Ugyan ki más lenne a mi kedvesünk, ha nem a Sechina, s azt is

tudja minden gyerek, hogy Gálut az az erdő, amely minket tőle elválaszt. Hát akkor nem jobb mindjárt így énekelni?” Ekkor rabbi Lób elkísérte a libafalkát meg a fiúcskát ennek édesanyjához, egy szegény özvegyasszonyhoz, akinek felajánlotta, hogy örökbe fogadja fiát, és gondja lesz arra, hogy rabbi váljék belőle. Aztán elvitte a gyereket Nikolsburgba, Rabbi Smelkéhez, s az ennek a tanházában nőtt fel. Rabbi Smelke dalai is a szívéhez szóltak, de azért élete végéig a magyar pásztorok nótáit dúdolgatta, csak a szövegen változtatott egy keveset.

Mirjam kútja

A közismert Jakob Fischnek, ennek a tehetős és jámbor férfiúnak, akit a Baál-Sém mindkét kezével megáldott, magas kort ígérve neki, s aki valóban száztizenhárom évet ért meg, s az arca még akkor is fiatalos volt, ennek a Jakob Fischnek egyik unokája mesélte a következőket:

„Nagyapám birtoka közvetlenül Kálló városa mellett terült el. Egy alkalommal, az Engesztelés Napját megelőző napon, de már úgy estefelé, amikor már a község apraja-nagyja ott állott hosszú fehér kitliben az imaházban, és nagy sírás-rívás közepette rebegte »a tiszta imát«, magához szólította a kállói rabbi a nagyapámat, és így szólt hozzája: »Rabbi Jakob, fogasson be a kocsijába, egy kis sétakocsizásra megyünk.« Nagyapám ezen nagyon elcsodálkozott, de mert jól ismerte a caddikot, szóval sem ellenkezett, hanem hazaizent, és

odarendelte a kocsiját. Felültek rá, és nagyapám földjein hajtattak keresztül. Egy helyütt megcsilant egy keskeny erecske vize. A rabbi sietve levetkezett, és többször egymás után megmártózott. Nagyapám csak bámulta, s nem tudta, mitévő legyen. A caddik azonban már fel is öltözött, aztán az imaházba hajtattak, és a kállói odaállott, az előimádkozó pultjához.

Nagyapám még ekkor sem ocsúdott fel az elképedéséből: azon a helyen ugyanis még sosem látott vizet. Mikor pedig az Engesztelő Nap véget ért, kiment megint oda, de víznek a nyomát sem látta. Elment hát a caddikhoz, és így szólt: »Régtől ismer engem a rabbi, hát tudja, hogy sosem faggatom az ügyei felől, de most szépen kérem, magyarázza meg, mi történt ottan?« S a rabbi ezt felelte: »Reb Jákob, ha Mirjám kútja, amely Izráelt a pusztában végigkísérte, hirtelen itt terem nálunk, akkor maga miért áll veszteg, ahelyett hogy velem együtt megmártózna a vízében?«

Mártózás víz nélkül

Egyszer, az Engesztelő Napot megelőző délutánon, amikor a hívek meg szoktak mártózni, elment a kállói rabbi a patakhhoz, amelynek partjain a város épült, de ahelyett, hogy a vízbe merült volna, lehevert a part menti pázsitra, és így szólt: »Ó, de pompás itt szundítani egyet!« Mikor aztán bealkonyodott, és az őt kísérő haszidok már valamennyien megfürödtek volt, a rabbi felébredt, kinyújtóztatta a tagjait, s bár nem fürdött, mégis fürdés után, új életre ébredésre valló boldog arckifejezéssel tért vissza kíséretével együtt a városba.

A fájdalmak elviselése

Rabbi Jichák ifjú korától késő öregségéig egy olyan súlyos bajban szenvedett, amelyről mindenki tudta, hogy végtelen fájdalommal jár. Meg is kérdezte egyszer az orvosa, hogyan lehetséges az, hogy ő e fájdalmakat egyetlen panaszszó nélkül viseli el. A rabbi ezt felelte: „Könnyen megértheti, ha csak azt gondolják végig, hogy a fájdalmak megsikálják és kilúgozzák a lelket. Ezért az ember nem tehet egyebet, mint hogy szeretettel fogadja a fájdalmakat, s nem zúgolódik. Közben azonban a tőrésből új életerőt merít, s a pillanatnyi szenvedést ezért már jobban is tűri. Mert mindig csak egyetlen pillanatról van szó, az ezt megelőző pillanatok szenvedése már továtűnt, a jövőbeni fájdalommal meg ki törődik!”

Akár a lúg

Amikor Rabbi Jichák Ájzik egyszer odaért a Szombat dalában, hogy „Ha a szombat híven betartom, úgy mosom a szívemet, mint a lúgot”, megtorpant, s így szólt: „De hiszen a lúgot nem mossák, hanem véle mosnak!” Aztán önmaga adta meg a választ: „A szombat szentségében annyira

megtisztulhat a szív, hogy nagy erőre kap, és lúgként moshat tisztára más szíveket.”

Az a tanítvány, aki erről a mondásáról beszámolt, a későbbi években, amikor már maga is caddik volt, ezt mesélte a haszidjainak: „Tudjátok, hogy váltam én zsidóvá? Úgy, hogy a tanítóm, a szent kállói rabbi kiemelte a testemből a lelkemet, s mint a mosónők a pataknál, bezappanozta, megöblögette, kifacsarta és kiteregette, aztán patyolat tisztán visszahelyezte belém.”

És megszűnt a tűz

Mesélik: egy szobatot a kállói rabbi a közeli faluban, egyik haszidjánál töltött. A szombat köszöntése órájában kiáltást hallottak, berontott egy béres, és azt kiáltotta, hogy ég a gabonacsűr. A gazda ki akart rohanni, de a rabbi a kezénél fogva visszatartotta. „Maradj, mondta neki, el akarok neked mesélni valamit.” A haszid maradt, a rabbi pedig mesélt: „Fiatal korában Rabbi Zuszja a nagy maggid házában a kályhákat fűtötte, ez mindig

a legfiatalabb tanítványok feladata volt. Egyszer, a szombat beköszöntése előtti órákban, amikor buzgó áhítattal mondogatta a zsoltárokat, megzavarta a kiáltozás, ami a ház belsejéből hallatszott. A kályhából, amelybe az imént fűtött be, kihullt pár szikra, s mert senki sem tartózkodott a szobában, tűz tört ki. »Zusza – kiáltották neki szemrehányólag –, ég!« Amire ő így felelt: »Jó, jó, de hát írva vagyon Mózes negyedik könyvében, hogy «*Kiálta azért a nép . . . és megszűnnek a tűz.* S a tűz valóban abban a minutumban megszűnt.« A kállói hallgatott, a házigazda pedig, akinek még mindig fogta a rabbi a kezét, még most sem mert mocanni. Eltelt egy másodperc, s már be is kiabálták az ablakon, hogy a tűz a csűrben kialudt.»

Látogatás a széderestén

Mesélik, hogy a zsidacsovi Rabbi Cvi Hirsch Rájzel leánya, aki a kállói rabbi egyik fiához ment feleségül, férjestül édesapja házában lakott. Egyszer aztán meghívást kapott a fiatal pár Kállóból, töltsék ott a peszah ünnepét. A fiatalasszony idegenkedett a vendégeskedéstől, mert nem akarta apja széderestjét elmulasztani, ez azonban rábeszélte, így hát belenyugodott az elutazásba.

Apósa házában másfajta szokások járták, mint amelyhez ő otthon hozzászokott volt. Leginkább pedig az bosszantotta, hogy a kállói nem ült oda a széderasztalhoz időben, ahogyan az ő apja szokta tenni, hanem szótlánul és sokáig fel-alá járt a szobában, majd hirtelen kinyitotta az ablakot. Odakint ekkor torpant meg egy nagy kocsi, két hatalmas szürke volt elébe fogva, s három fejedelmi külsejű férfi és négy asszony ült rajta. A rabbi kiment hozzájuk, ők megölelték és megcsókolták, pár szót is váltottak vele, s már csattant is az ostor, tovarobogtak. A rabbi bejött, behajtotta az ablakot, és asztalhoz ült. Rájzel nem mert kérdezősködni.

Mikor ünnep után hazaérkezett, mindezt elmesélte az édesapjának, aki ezt mondta neki: „Hogy tudjad, ezek az ősapák és az ősanák voltak. A szent rabbi nem akart a széderasztalhoz ülni addig, amíg nem látja a megváltást közeledni, és imájával ezért az égi hatalmakat ostromolta. Oda kellett hát jönniök az ősapáknak és az ősanáknak, s közölniök kellett vele, hogy még nem jött el az ideje.”

A félelem

Rabbi Móse Teitelbaumnak ifjúkori álmairól szóló feljegyzéseiben ez a passzus is szerepel: „Az Újév előestéjén kinéztem az ablakon, láttam a híveket az imaházba rohanni, arcukon az Itélet Napja okozta félelemmel. Én meg azt mondtam magamban: »Én, hála Istennek, egész évben a helyes úton jártam, buzgón imádkoztam, nekem nincs félnivalóm.« Ekkor, még mindig álmomban, felmutatták a jótetteimet. Elnéztem és mit lát-

tam? Csupa rongyot, merő üszköt! Ekkor fel is ébredtem, előntött a félelem, úgy rohantam az imaházba.”

A paradicsom

Ugyancsak a rabbi Móse Teitelbaum ifjúkori álmairól szóló feljegyzésekben olvassuk ezt: „Jártam a Tánnaíták paradicsomában.” Még az a lap is ránk maradt, amelyre ezt jegyezte fel: „Az angyalok megmártóztatnak, de bajod nem esik.” Álmában ugyanis egy hegyen állott, be szeretett volna jutni a Tánnaíták paradicsomába. De azt mondták neki, előbb meg kell mártóznia Ráchel kútja vizében. S már meg is csillant előtte a víz, borzongva nézett a mélyébe. Az angyalok pedig megragad-

KŐBÁNYAI JÁNOS FOTÓI

ták, megmártóztatták, majd kihúzták a vízből. Most már bekerült a Tánnaíták paradicsomába. Az első, akit meglátott, a doktorok egyike volt: fején prémes kucsmában ült, és „Az első kapu” című traktust magyarázta. Út innen nem vezetett tovább. Rabbi Mose csodálkozva kiáltott fel: „De hát ez nem lehet a paradicsom!” Amire az angyalok ezt felelték: „Ej, fiatalember, hát te azt hiszed, hogy a Tánnaíták ülnek a paradicsomban? Dehogyan: a paradicsom virul a Tánnaítákban.”

A várakozó

Rabbi Móse Tittelbaum szüntelenül a Messiás jöttére várt.

Valahányszor az utca felől csoportosulás zaja hallatszott, ő remegő hangon kérdezte: „Megjött a hírnök?”

Lefekvés előtt mindig szép rendben maga mellé helyezte a Sábbát-öltönyét, és ráarkta a vándorbotját. Egy éjjeliőrnek az volt a dolga, hogy mihelyt valami jelet hall, keltse fel a rabbit.

Egyszer eladásra kínáltak neki egy szép, az imaház tószomszédságában álló lakóházat. Ő felkiáltott: „Minek az nekem? Hamarosan megjön a Messiás, és én Jeruzsálembé költözöm.”

Korának nagy caddikjai azt mondták róla, hogy benne született újjá Jeremiás próféta lelkének egy szikrája. Ő maga pedig azoknak, akik ámulnak, mily mélységesen gyászol a Szentély lerombolásának a napján, a gyászdalból idézett: „Én vagyok az a férfi, aki látta a rettenetet – de Isten segítségével meg fogom látni az újjáépítést is.”

Leghajlottabb öregségében sem érintette meg olyan gondolat, hogy meghalhatna a Messiás eljövetele előtt.

Mikor a Sátoros Ünnepek hetedik napján, a nagy segélykérés napján körüljárta hívei élén az emelvényt, így imádkozott: „Világ Ura! Add meg végső nagy segítségedet! S ne hidd, hogy a magam javára gondolok, mert ami engem illet, tőrön bele-törődöm, hogy az én szellemem fel ne szabaduljon, meg ne váltassék. Akár parittyából kilőtt kővé is változhatok, elviselek minden kint, csak azt szeretném, ha a Te Sechinád nem szenvedne többé!”

Nyolcvankét éves korában így szólott az Engesztelő Nap előestéjén, a Kol Nidré előtt: „Világok ura, Te tudod ugyan, hogy konok bűnös vagyok, de tudod azt is, hogy csak az igazságért élek, nem hazudok soha, hát elmondom, hogyan állok. Ha Mose, Háná fia sejtette volna, hogy megöszül, mielőtt a Messiás eljött volna, ezt el sem bírta volna viselni. Te pedig, Világok Ura, nap nap után bolondítottál, mígnem megöszültem. Életemre mondom, nem nagy kunszt egy vén bolondot bolonddá tartani... Ezért most megint kérlek, Világok Ura, tedd, hogy jöjjön el! Nem érettünk, hanem Éretted, hogy Nevedet dicsőítse az egész világ!”

Halála előtt pedig ezt mondotta: „Szent tanító-imra gondolok vissza, akiknek lelke a legfelsőbb paradicsomban pihen. De miért nemák, miért nem rázzák fel a világot, hogy lekényszerítsék hozzánk a Messiást?” Majd kisvártatva hozzáfűzte: „Őket a paradicsomban bizonyára annyi gyönyörűséggel kényeztetik, hogy megfeledkeztek a földről, talán azt hiszik, hogy a Messiás már el is jött.” Várt egy csöppet, majd befejezte: „Ha vélem tennék ezt, én a népemet nem taszítanám el magamtól!”

ROPSICI NÁFTÁLI

Az éjjeliőr

Ropsicban, Rabbi Náftáli városában a gazdagok, akiknek a háza a város szélén vagy nagyon magánosan állott, éjjeliőrt alkalmaztak, hogy éjjel a házra ügyeljenek. Amikor Rabbi Náftáli egy késő estén a várost szegélyező erdő szélén járt, találkozott egy ilyen fel-alá járó éjjeliőrrel. Megkérdezte: „Kiért jársz itt fel-alá?” Az felelt neki, de mindjárt vissza is kérdezett: „De te, rabbi, te kiért jársz fel-alá?” Szava nyílként hatolt a rabbi szívébe. „Egyelőre senkiért – nyögte nagy nehezen ki, majd szó nélkül járt körbe az éjjeliőrrel együtt, végül pedig megkérdezte őt: „Akarnál az én szolgálatomba állni?” Amaz sietve felelte:

„Készséggel. De mi lenne a teendőm?” Rabbi Náftáli pedig így válaszolt: „Az, hogy engem emlékeztess.”

A hajnali ima

„Vannak olyan caddikok – mondta egyszer Rabbi Náftáli –, akik azért imádkoznak, hogy a gyámolításra szorulóknak zarándokoljanak, s az ő imáik révén kapják meg az áhított segítséget. A ropsici rabbi azonban kora hajnalban felkel, s azért imádkozik, hogy a támogatásra szorulóknak kapják ezt meg saját otthonukban, ne kelljen utazniok és abban a tévhitben leledzeniök, hogy a rabbi segített rajtuk.”